

**KONSTRUKCJA OCHRONY
PRAWNOAUTORSKIEJ
NA TLE PROCESU
EUROPEIZACJI
PRAWA PRYWATNEGO**

Ewa Laskowska

MONOGRAFIE

KONSTRUKCJA OCHRONY PRAWNOAUTORSKIEJ NA TLE PROCESU EUROPEIZACJI PRAWA PRYWATNEGO

Ewa Laskowska

MONOGRAFIE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 lutego 2016 r.

Redakcja serii
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz
Alicja Pollesch

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Łamanie
Wolters Kluwer

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a stylized, lowercase font with a small heart above the 'i'. Below the text is a decorative wavy line.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN 978-83-8092-137-5

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Rodzicom

Spis treści

Podziękowania / 11

Wykaz skrótów / 13

Wprowadzenie / 17

Rozdział 1

Założenia i podstawy ochrony prawnoautorskiej / 23

1. Założenia koncepcyjne ochrony prawnoautorskiej / 23
 - 1.1. Modele systemowe prawa autorskiego / 23
 - 1.2. System kontynentalny / 25
 - 1.3. System anglosaski prawa autorskiego / 35
 - 1.4. Wnioski / 42
2. Podstawy europejskie ochrony prawnoautorskiej / 44
 - 2.1. Ograniczenie tematu / 44
 - 2.2. Prawo pierwotne i wtórne UE / 45
 - 2.3. Orzecznictwo TSUE / 53

Rozdział 2

Model ochrony prawnoautorskiej w systemie polskim / 63

1. Przyznanie ochrony normatywnej / 63
 - 1.1. Systematyka rozważań / 63
 - 1.2. Podmiot uprawniony – uwagi wprowadzające / 65
 - 1.3. Ustalenie utworu jako zdarzenie faktyczne / 68
 - 1.4. Przesłanki i zakończenie ochrony prawnoautorskiej / 86
2. Zakres ustawowy ochrony autorskich praw osobistych / 87
 - 2.1. Systematyka rozważań / 87
 - 2.2. Podmiot legitymowany czynnie / 88
 - 2.3. Przedmiot ochrony prawnoautorskiej – treść uprawnień osobistych / 94

- 2.4. Autorskie dobro osobiste: więź twórcy z utworem / **97**
 - 2.4.1. Definicja dobra osobistego / **97**
 - 2.4.2. Więź twórcy z utworem / **100**
 - 2.4.3. Ochrona więzi twórcy z utworem jako ochrona dobra osobistego / **108**
 - 2.4.4. Konstrukcja ochrony po śmierci twórcy / **114**
- 2.5. Ochrona autorskiego dobra osobistego (pierwszy poziom ochrony) / **118**
 - 2.5.1. Konstrukcja prawa podmiotowego / **118**
 - 2.5.2. Konstrukcja ochrony w prawie autorskim (art. 16 pr. aut.) / **125**
- 2.6. Treść autorskich praw osobistych / **127**
 - 2.6.1. Prawo do autorstwa utworu / **127**
 - 2.6.2. Prawo do nienaruszalności treści i formy utworu / **130**
 - 2.6.3. Prawo do rzetelnego wykorzystania utworu / **132**
 - 2.6.4. Prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu / **134**
 - 2.6.5. Prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności / **136**
 - 2.6.6. Inne uprawnienia osobiste w ustawie / **137**
 - 2.6.7. Konkluzja wstępna / **139**
- 2.7. Naruszenie praw autorskich osobistych (drugi poziom ochrony) / **142**
 - 2.7.1. Wprowadzenie / **142**
 - 2.7.2. Strona przedmiotowa naruszenia / **144**
 - 2.7.2.1. Czyn ludzki / **144**
 - 2.7.2.2. Bezprawność / **146**
 - 2.7.2.3. Skutkowy charakter normy art. 78 pr. aut. / **148**
 - 2.7.2.4. Pojęcie „naruszenia” (praw osobistych i majątkowych) / **152**
 - 2.7.2.5. Bezpośrednie naruszenie / **160**
 - 2.7.2.6. Pośrednie naruszenie / **164**
 - 2.7.2.6.1. Uwagi ogólne / **164**
 - 2.7.2.6.2. Podżeganie / **168**
 - 2.7.2.6.3. Pomocnictwo / **171**
 - 2.7.2.7. Zagrożenie naruszeniem autorskich praw osobistych / **180**

- 2.7.3. Katalog roszczeń i strona podmiotowa / 182
- 3. Zakres ustawowy ochrony autorskich praw majątkowych / 185
 - 3.1. Wprowadzenie / 185
 - 3.2. Podmiot legitymowany czynnie / 188
 - 3.3. Treść autorskich praw majątkowych / 191
 - 3.3.1. Podstawowe konstrukcje treści praw autorskich majątkowych / 191
 - 3.3.2. Prawo do korzystania z utworu / 197
 - 3.3.3. Prawo do rozporządzania utworem / 219
 - 3.3.4. Prawo do wynagrodzenia / 226
 - 3.4. Naruszenie praw autorskich majątkowych / 238
 - 3.4.1. Wprowadzenie / 238
 - 3.4.2. Strona przedmiotowa naruszenia / 240
 - 3.4.2.1. Czyn ludzki / 240
 - 3.4.2.2. Bezprawność / 241
 - 3.4.2.3. Definicja „naruszenia” praw / 244
 - 3.4.2.4. Naruszenie autorskich praw majątkowych a odpowiedzialność deliktowa / 249
 - 3.4.2.5. Naruszenie pośrednie autorskich praw majątkowych / 253
 - 3.4.2.5.1. Podżeganie / 254
 - 3.4.2.5.2. Pomocnictwo / 255
 - 3.4.2.5.3. Świadome skorzystanie z naruszenia / 258
 - 3.4.3. Podsumowanie naruszenia pośredniego / 263
 - 3.4.4. Ochrona zabezpieczeń technicznych / 264
 - 3.4.5. Strona podmiotowa i charakter roszczeń / 281

Rozdział 3

Ocena konstrukcji ochrony prawnoautorskiej: wnioski oraz propozycje *de lege ferenda* / 303

- 1. Dualistyczna konstrukcja ochrony prawnoautorskiej / 303
- 2. Europeizacja ochrony prawnoautorskiej / 306
- 3. System ochrony uniwersalnej / 309
- 4. Konstrukcja ochrony interesów idealnych / 312
- 5. Model własnościowy a monopol prawnoautorski / 314

6. Model prawa na dobrach niematerialnych – ocena końcowa
i wnioski na przyszłość / **322**

Bibliografia / **329**

Wykaz orzecznictwa / **347**

Podziękowania

Niniejsza publikacja stanowi zaktualizowaną i rozszerzoną wersję rozprawy doktorskiej obronionej w czerwcu 2015 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nie powstałaby jednak, gdyby nie pomoc mojego promotora, pana prof. Ryszarda Markiewicza, który nie tylko przekazywał bezcenne uwagi i spostrzeżenia, motywował do dalszych prac i rozwoju, ale przede wszystkim był mi wsparciem przez cały okres studiów doktoranckich. Dziękuję również recenzentom: pani prof. Aurelii Nowickiej oraz panu prof. Wojciechowi Kowalskiemu, za bardzo wnikliwe uwagi i wskazówki, które pomogły w zredagowaniu ostatecznej wersji niniejszego opracowania. Serdeczne podziękowania kieruję do pani dr Sybilli Stanisławskiej-Kloc za wskazówki, motywację do pracy i wprowadzenie do pracy naukowej, do pani Ewy Wojtyły za pomoc w redakcji oraz do Grzegorza Mani za wsparcie i wszystkie krytyczne dyskusje w trakcie pisania pracy.

Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego o nr 2012/05/N/HS5/01633 finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Ewa Laskowska

Wykaz skrótów

Akty prawne

- BGB** Bürgerliches Gesetzbuch (niemiecki kodeks cywilny) z dnia 18 sierpnia 1896 r.
- dyrektywa 2004/48/WE** dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz. Urz. UE L 157 z 30.04.2004, s. 45; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 2, s. 32)
- dyrektywa o społeczeństwie informacyjnym** dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. UE L 167 z 22.06.2001, s. 10; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 230, z późn. zm.)
- dyrektywa o utworach osieroconych** dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (Dz. Urz. UE L 299 z 27.10.2012, s. 5)
- Karta** Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 14 grudnia 2007 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 391, z późn. zm.)

- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- konwencja berneńska** Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474, zał.)
- k.z.** rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks Zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.)
- pr. aut., ustawa z 1994 r.** ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
- TFUE** Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47 z późn. zm.)
- traktat lizboński** Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. Urz. UE C 306 z 17.12.2007, s. 1)
- TRIPS** Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, załącznik nr 1 do obwieszczenia Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 12 lutego 1996 r. w sprawie publikacji załączników do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) (Dz. U. Nr 32, poz. 143)
- TUE** Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 13 z późn. zm.)
- UrhG** niemiecka ustawa o prawie autorskim z dnia 9 września 1965 r., BGBl. I, s. 1273
- ustawa z 1926 r.** ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim (tekst jedn.: Dz. U. z 1935 r. Nr 36, poz. 260 z późn. zm.)

ustawa z 1952 r. ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim
(Dz. U. Nr 34, poz. 234 z późn. zm.)

Czasopisma, publikatory i inne

Apel.-W-wa	Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Entscheidungssammlung des Bundesgerichtshofs
Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
BVerfGE	Entscheidungssammlung des Bundesverfassungsgerichts
CR	Computer und Recht
EIPR	European Intellectual Property Review
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GRUR Int.	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Auslands- und Internationaler Teil
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	Monitor Prawniczy
MMR	Multimedia und Recht
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NP	Nowe Prawo
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPİKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
PNUŚ	Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.-wkt.	Prokuratura i Prawo, wkładka
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SA	sąd apelacyjny
SC	Studia Cywilistyczne
St. lur.	Studia Iuridica
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dawniej ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości)
UFITA	Archiv für Urheber-, Film-, Funk- und Theaterrecht
WIPO	Światowa Organizacja Własności Intelektualnej
WSA	wojewódzki sąd administracyjny
ZNUJ PPWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZNUJ PWiOWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZUM	Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht

Wprowadzenie

Gdyby wskazać jedną z dziedzin prawa, której rozwój znacznie przekroczył zakładane na początku ramy koncepcyjne całej instytucji i obecnie zmierza w nieokreślonym kierunku, wpływając istotnie na cały system gospodarczy, byłoby to prawo autorskie. Początkowo wprowadzone przede wszystkim w odniesieniu do dzieł drukowanych, następnie objęło programy komputerowe (choć przy poważnej dyskusji i krytyce doktryny prawniczej), współcześnie natomiast mierzy się z problemem już nie tylko tego, czym jest utwór jako przedmiot szczególnej ochrony normatywnej, ale moim zdaniem przede wszystkim z kwestią odpowiedniego wyważenia interesów wszystkich uczestników obrotu prawnego i rozwojem nowych technologii. Jak bowiem dostosować (i czy w ogóle jest to możliwe?) dotychczasowe założenia koncepcyjne prawa autorskiego w kontekście nowych form eksploatacji utworu, które być może łączą się z zyskiem usługodawców internetowych, ale umożliwiają jednocześnie korzystanie z dobra intelektualnego przez użytkowników końcowych, na co ustawodawca zezwała w ramach odpowiednich instytucji prawnych? W jaki sposób należy sformułować zasady odpowiedzialności prawnoautorskiej za naruszenia w sieci internetowej lub za pośrednictwem portali społecznościowych? Moim zdaniem dla udzielenia odpowiedzi na te pytania i wiele innych powiązanych z nimi należy najpierw spojrzeć na to, jak model ochrony prawa autorskiego został skonstruowany i w którym miejscu można go umieścić w ramach systemu prawnego.

Temat niniejszego opracowania dotyczy koncepcji systemu ochrony prawnoautorskiej. Zakłada on weryfikację teoretycznych modeli ochrony dobra intelektualnego w kontekście znanych już instytucji normatywnych: systemu

ochrony dobra osobistego, prawa podmiotowego, systemu właścicielskiego, koncepcji monopolu prawnego oraz ochrony w razie dokonanego naruszenia. Tylko pozornie zakwalifikowanie ochrony prawnoautorskiej pozostaje bez znaczenia praktycznego. Przykładowo przyjęcie stanowiska, że system ochrony prawnoautorskiej w istocie opiera się na konstrukcji właścicielskiej, będzie implikować stosowanie w odpowiednim zakresie postanowień prawa rzeczowego przy odtwarzaniu przesłanek odpowiedzialności za naruszenie praw autorskich majątkowych. W związku z tym konieczne było, moim zdaniem, podjęcie próby odpowiedzi na pytanie, jak skonstruowana została ochrona prawnoautorska, do jakich instytucji normatywnych prawa cywilnego sięga oraz w jakim zakresie odpowiada założeniom ustawodawcy i pełni przewidziane przez niego funkcje. W kontekście znaczącego wpływu norm prawa europejskiego na rozwój systemu krajowego, jak i coraz częściej dyskutowanego w literaturze polskiej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do ochrony interesów majątkowych uprawnionych, rozszerzyłam temat o kontekst europeizacji prawa prywatnego. Przez samo pojęcie europeizacji rozumiem wielopłaszczyznowy proces internacjonalizacji pewnych zagadnień (elementów) wspólnych dla określonej dziedziny¹, zaś w odniesieniu do prawa prywatnego oznaczać to będzie proces harmonizacji pewnych reguł, instytucji i rozwiązań normatywnych prawa prywatnego w systemie Unii Europejskiej i państwach członkowskich. Używam tego pojęcia zamiast terminu „harmonizacja” świadomie i w celu uniknięcia nawiązania do określonych skutków prawnych, jakie prawodawca europejski wiąże z procesem implementacji rozwiązań dyrektyw unijnych do systemów prawnych państw członkowskich. Słusznie jednak zwróciła mi uwagę pani prof. A. Nowicka, że użycie tego sformułowania może budzić wątpliwości z uwagi na ograniczenie materiału badawczego wyłącznie do norm prawa UE. Precyzyjna byłaby zamiana tego słowa na „unifikację”. Wydaje mi się jednak, że pojęcie europeizacji nawiązuje dobrze do dorobku literatury polskiej i zagranicznej, w szczególności rozważań poświęconych ewolucji ochrony konsumenckiej na poziomie unijnym, a także może odzwierciedlać niezależną od unijnej tendencję do wprowadzania reguł normatywnych obowiązujących w innych porządkach prawnych

¹ K. Wach, *Europeizacja i jej kontekst*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie 2011, nr 852, s. 34; K. Howell, *Developing Conceptualizations of Europeanization and European Integration: Mixing Methodologies*, ESRC Seminar 1 / UCES Study Group 2, dostęp elektroniczny pod adresem: <http://aei.pitt.edu/1720/1/Howell.pdf>.

do polskiej dyskusji w prawie autorskim. Niemniej jednak rację miała moja recenzentka, dlatego też, dla uniknięcia tego zarzutu, rozważania starałam się również rozszerzyć o kwestie ochrony prawnoautorskiej poza samo prawo UE.

Jak słusznie zwrócono uwagę w trakcie obrony dysertacji doktorskiej, początkowo wybrana tematyka pracy („Model ochrony prawnoautorskiej na tle procesu europeizacji prawa prywatnego”) mogłaby sugerować aprioryczne stwierdzenie, że na płaszczyźnie unijnej można już odtworzyć jakiś system ochrony odnoszący się do prawa autorskiego. Dla uniknięcia wątpliwości, bez dokładnej analizy wskazanych zagadnień, temat ten został nieco zmodyfikowany, zaś rozważania w tym zakresie zostały uzupełnione o wskazówki komentatorów.

Podjęmowana tematyka wymusza sformułowanie pewnych hipotez i przedstawienie pytań badawczych, koniecznych do przyjęcia pewnego punktu wyjścia i bardziej szczegółowych rozważań dogmatycznoprawnych. W dalszej części pracy zostały zatem przyjęte następujące założenia:

1. Przy opisie koncepcji rozwiązań autorskich założyłam podział na system dualistyczny i monistyczny jako dwa zasadnicze rodzaje konstrukcji prawa autorskiego w różnych porządkach prawnych, przedstawiając główne właściwości obu z nich.
2. W odniesieniu do analizy prawa europejskiego przyjęłam założenie, że pewne cechy modelu polskiego mogą wynikać z już wykształconych przez prawodawcę unijnego koncepcji normatywnych. Założyłam również, że kształt przyjętych regulacji europejskich musi być interpretowany przez pryzmat norm kompetencyjnych organów legislacyjnych, które odnoszą się przede wszystkim do kryteriów ekonomicznych i gospodarczych (np. rynku wspólnego jako celu, którego osiągnięcie ma być umożliwione przez stosowanie wprowadzanych postanowień dyrektyw).
3. Przyjmuję za punkt wyjścia interpretację polskiej regulacji prawnoautorskiej w kontekście postanowień powszechnego prawa cywilnego, w szczególności norm odnoszących się do konstrukcji ochrony dobra osobistego, prawa deliktów oraz prawa własności (prawa rzeczowego).
4. Kompletny i prawidłowy opis całokształtu modelu ochrony prawnoautorskiej zakłada w pierwszej kolejności przedstawienie treści uprawnień, które chronione są w art. 78 i 79 pr. aut.

5. Zgodnie z treścią literalną ustawy przyjmuję również, że mamy do czynienia z więcej niż jednym autorskim prawem majątkowym².

Punktem wyjścia do oceny konstrukcji ochrony prawnoautorskiej jest stwierdzenie, że jej opis wymusza w pierwszej kolejności analizę jej przedmiotu. Rzutuje to oczywiście na schemat rozważań. Całość podzielona została zatem na trzy części. Pierwsza poświęcona została opisowi teoretycznych i koncepcyjnych założeń prawa autorskiego. Następnie przedstawiam podstawy koncepcyjne systemu prawa autorskiego, obrazując je na przykładach rozwiązań anglosaskich i kontynentalnych oraz teorii monistycznej i dualistycznej prawa autorskiego. Trzeci rozdział poświęcam analizie postanowień europejskich, które mogą wpływać na kształt koncepcji ochrony prawnoautorskiej. Całość zakończona jest wstępnym podsumowaniem oraz zestawieniem hipotez niezbędnych dla dalszej analizy dogmatycznoprawnej. Druga część poświęcona jest polskiej regulacji. W rozdziale otwierającym zostały przedstawione rozważania, które odnoszą się do zagadnienia rozpoczęcia i zakończenia ochrony prawnoautorskiej. Weryfikuję tutaj zakres uprawnień przyznawanych przez ustawodawcę polskiego w kontekście systemu ochrony uniwersalnej i partykularnej praw własności intelektualnej. Następnie, przyjmując rozwiązanie polegające na dualistycznym systemie prawa autorskiego, przechodzę do analizy dogmatycznoprawnej modelu ochrony autorskich praw osobistych. Podkreślam, że z uwagi na przyjęte założenie badawcze dokładny opis systemu ochrony wymaga w pierwszej kolejności wskazania tego, jak uregulowany został przedmiot tej ochrony oraz komu taka ochrona zostaje przyznana. Stąd też rozważania rozpoczyna opis zagadnień związanych z podmiotem legitymowanym czynnie w razie naruszenia autorskich praw osobistych, następnie przechodzę do weryfikacji przedmiotu ochrony, aby zakończyć analizę na konstrukcjach ochronnych przewidzianych w art. 78 pr. aut. Podobny schemat rozważań zastosowałam w następnym rozdziale pracy, poświęconym modelowi ochrony autorskich praw majątkowych i art. 79 pr. aut. Trzecia część opracowania składa się z wniosków wynikających z przeprowadzonych rozważań oraz opisu modelu ochrony prawnoautorskiej w takim porządku, w jakim przedstawiane były poszczególne elementy składające się na analizę. Opracowanie zamyka

² Stanowisko przeciwnie wydaje się prezentować A. Nowak-Gruca, *Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Warszawa 2013, s. 82.

podsumowanie i ocena końcowa modelu ochrony prawnoautorskiej wraz z wnioskami *de lege ferenda*.

Zastosowaną w niniejszym opracowaniu metodą badawczą jest analiza dogmatycznoprawna konkretnych instytucji prawnych konstrukcji ochrony prawnoautorskiej (metoda formalno-dogmatyczna). W ograniczonym zakresie, związanym z procesem europeizacji prawa autorskiego, skorzystałam również z metody komparatystycznej dla zobrazowania różnic i sposobów ukształtowania poszczególnych instytucji prawnych w innych systemach prawa kontynentalnego i anglosaskiego. Dodatkowo, z uwagi na właściwość prawa unijnego, którego instytucje mają być implementowane w każdym z porządków prawnych państw członkowskich, przy analizie poszczególnych norm posługuję się przede wszystkim wykładnią systemowo-funkcjonalną, mniejszą wagę przykładając do literalnego brzmienia regulacji. Wynika to również z problemów związanych z niekonsekwentnym tłumaczeniem tekstów prawnych na języki ojczyste państw członkowskich. W każdym jednak wypadku staram się uzasadniać przyjmowane stanowisko na podstawie treści i argumentacji orzeczeń TSUE. Całość literatury i orzecznictwa gromadzona była przeze mnie w czasie studiów doktoranckich oraz podczas kwerend bibliotecznych w Niemczech i we Włoszech. Cytowane w pracy strony internetowe odwiedzane były w lipcu i sierpniu 2014 r., chyba że inaczej zostało wskazane w odpowiednim przypisie bibliograficznym.

W ramach wstępu oraz dla uniknięcia wątpliwości wskazuję, że zdaję sobie sprawę, iż każdy model teoretycznoprawny stanowi tylko „wartość pomyślaną”³, którą trudno implementować do rzeczywistości prawnej. Wydaje mi się jednak, że każda kwalifikacja prawna instytucji ochronnej w kontekście modelu własnościowego, modelu monopolu prawnego czy też konstrukcji deliktowych łączy się z określonymi w danej koncepcji konsekwencjami, zaś każde odstępstwo od przyjętych założeń wymusza szczególne uzasadnienie dla swojego istnienia. Ponadto opracowanie i opis ochrony prawnoautorskiej może stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań nad przyszłością i kierunkiem rozwoju prawa na dobrach niematerialnych, zwłaszcza na płaszczyźnie europejskiej.

³ E. Traple, *Ustawowe konstrukcje w zakresie majątkowych praw autorskich i obrotu nimi w dobie kryzysu prawa autorskiego*, Kraków 1990, s. 137, która powołuje się na A. Trollera (przypis nr 12).

Rozdział 1

Założenia i podstawy ochrony prawnoautorskiej

1. Założenia koncepcyjne ochrony prawnoautorskiej

1.1. Modele systemowe prawa autorskiego

W literaturze przedmiotu dokonuje się rozróżnienia tzw. systemu *copyright*, uzależniającego przyznanie ochrony prawnoautorskiej od dokonania pewnych czynności formalnych, i systemu *droit d'auteur*, w którym punktem wyjściowym do konstrukcji przyznających uprawnienia oraz ochronę ustawową są interesy osobiste (duchowe, moralne) autora⁴, a w dalszej kolejności – interesy ekonomiczne. Różnice między wskazanymi systemami konstrukcji prawa autorskiego są jednak znacznie bardziej rozbudowane. W ramach drugiego ze wskazanych systemów dokonuje się podziału wewnętrznego pod względem przyjętego rozwiązania koncepcyjnego na model monistyczny (w którym prawa autorskie stanowią jedną, nierozzerwalną wiązkę uprawnień) i na model dualistyczny (z ustawowym podziałem między prawa osobiste i prawa majątkowe, które są od siebie niezależne). Każdy z wymienionych systemów zupełnie inaczej kształtuje instytucje ochronne, dlatego też w ramach opisu założeń i źródeł regulacji wprowadzonej w systemie polskim konieczne jest zaprezentowanie pewnych koncepcji oraz ich konsekwencji dla określonych instytucji prawnych.

Dla uniknięcia dalszych wątpliwości, jakie mogą powstać w razie nieprawidłowego korzystania z terminologii, przyjmę na potrzeby dalszych rozważań odpowiednie pojęcia dla opisu poszczególnych modelowych konstrukcji

⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2013, s. 19.

prawa autorskiego. Jako „system *copyright*” określane są co prawda modele konstrukcyjne ochrony prawnoautorskiej głównie w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie, w których to modelach początkowo wymaganym elementem proceduralnym dla przyznania ochrony ustawowej były rejestracja utworu lub też zamieszczenie tzw. noty *copyright*owej na utworze lub w treści utworu, jednak nie stanowią one jedynych przykładów krajów, które korzystają z takich lub podobnych rozwiązań legislacyjnych. Dlatego też przyjmę w dalszej pracy określenie „system angloamerykański” (zamiennie ze sformułowaniem „system *common law*” lub „system anglosaski”), przez które będę rozumieć rozwiązania stosowane w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Nowej Zelandii i Australii – tj. tych krajach, w których (początkowo) nie była uwzględniana ochrona praw osobistych twórcy. W odróżnieniu od tego modelu przyjęty zostanie dalej termin „system kontynentalny”, uwzględniający prawodawstwo Francji, Niemiec, Polski i innych krajów europejskich, które wprowadzają rozwiązania uwzględniające w różnej formie ochronę interesów osobistych twórcy. Ponadto opisany zostanie podział stosowany w literaturze przedmiotu dla rozróżnienia konstrukcji dualistycznej i monistycznej ochrony praw autorskich⁵.

System angloamerykański i kontynentalny różniło przyznanie normatywnej ochrony interesom idealnym twórcy. W literaturze angielskiej i amerykańskiej wskazywano w związku z tym na argumenty przemawiające przeciwko wprowadzeniu ochrony autorskich praw osobistych. Do prawidłowej systematyki pracy oraz opisu konstrukcji polskiego rozwiązania konieczne będzie zatem rozpoczęcie analizy od kształtu i uzasadnienia systemu kontynentalnego, po to, aby w dalszej części możliwe było odniesienie się do zastrzeżeń podnoszonych na gruncie systemu angloamerykańskiego.

⁵ Na marginesie należy wspomnieć także, że przyjęte założenia terminologiczne wynikają również z problematyki językowej. System *copyright* w istocie bowiem oznacza prawo autorskie przyjęte w Stanach Zjednoczonych, niekoniecznie odpowiada natomiast prawodawstwu Wielkiej Brytanii. Z kolei system *droit d'auteur* jednoznacznie kojarzy się z systemem francuskim, mimo że teoretycznie powinien on również wskazywać na model niemiecki. Stąd też, dla podkreślenia z jednej strony uniwersalnego rozpatrywania modelu kontynentalnego z anglosaskim, przyjęte zostało uogólnienie terminologiczne, z drugiej zaś – z uwagi na dalszą analizę różnic między systemem niemieckim i francuskim – do uniknięcia wątpliwości konieczne było wprowadzenie trzeciego pojęcia wspólnego dla obu przykładów („system kontynentalny” obejmuje zarówno kraje niemieckie, jak i francuskie).

1.2. System kontynentalny

Źródła regulacji systemu kontynentalnego można znaleźć w uzasadnieniu filozoficznym prawa autorskiego⁶: w koncepcjach utylitarnych, prawnonaturalnych czy w filozofii I. Kanta⁷. W pierwszej kolejności jako zwolennik regulacji autorskiej określany jest zwykle J. Locke, który argumentował o konieczności przyznania „prywatnej własności” efektem pracy fizycznej i intelektualnej człowieka⁸. Choć nie odwoływał się wprost do prawa autorskiego⁹, przyznanie takiej „prywatnej własności” nad wytworem własnej pracy człowieka mogło, jego zdaniem, przysporzyć społeczeństwu motywacji do dalszych działań, a także stanowić źródło ogólnych korzyści naukowych i społecznych¹⁰. Dla koncepcji J. Locke’a punktem wyjścia rozważań była teoria prawa naturalnego, która doszukiwała się legitymacji i podstawy bezwzględnie obowiązującego prawa w źródle boskim lub w naturze człowieka¹¹. Autor wychodził z założenia, że skoro jednostka korzysta z darów czy talentów, jakimi została obdarzona, wyniki jej pracy powinny należeć tylko do niej¹². Konieczność wprowadzenia normatywnej ochrony prawnoautorskiej podkreślana była również przez G. Hegla, który wskazywał, że własność, w tym autorska, stanowi ekspresję osobowości samego autora¹³. Prawo autorskie „materializuje” część talentów, właściwości samego twórcy,

⁶ Szczegółowe opisy rozwoju filozoficznego uzasadnienia prawa na dobrach niematerialnych, w tym prawa autorskiego, można znaleźć w opracowaniach: J. Hughes, *The Philosophy of Intellectual Property*, Georgetown University Law Center and Georgetown Law Journal 1988, no 77, s. 287 i n. (dostępne również na stronie internetowej autora: <http://www.justinhughes.net/docs/a-ip01.pdf>); P. Drahos, *A Philosophy of Intellectual Property*, Dartmouth 1996, s. 13–229.

⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2013, s. 18.

⁸ J. Locke, *Dwa traktaty o rządzie*, Warszawa 1992; zob. również M. Kramer, *John Locke and the origins of private property. Philosophical explorations of individualism, community and equality*, Cambridge 2004; J. Waldron, *The Right to Private Property*, Oxford 1988, s. 137 i n.; zob. również L. Zemer, *The Idea of Authorship in Copyright*, Hampshire 2007, s. 44–45.

⁹ P. Drahos, *A Philosophy...*, s. 41–68.

¹⁰ Tamże; J. Waldron, *The Right to Private...*, s. 137 i n. (filozofia Locke’a) oraz 423–446 (argumentacja J. Waldrona).

¹¹ S. Buckle, *Prawo naturalne (w:) Przewodnik po etyce*, red. P. Singer, Warszawa 1992, s. 199–213.

¹² J. Locke, *Dwa traktaty...*, s. 180–182; zob. również C. Walsh, *The justifications underlying personality rights*, Entertainment Law Review 2013, no 24 (1), s. 18–20; C.R. Rigamonti, *Geistiges Eigentum als Begriff und Theorie des Urheberrechts*, Baden-Baden 2001, s. 18.

¹³ G.W.F. Hegel, *Zasady filozofii prawa*, Warszawa 1969, s. 41–45; zob. również J. Hughes, *The Philosophy...*; C. Walsch, *The justifications...*, s. 20.

Ewa Laskowska – doktor nauk prawnych, asystent w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, absolwentka studiów podyplomowych (LL.M.) na Wydziale Prawa Ruprecht-Karls-Universität w Heidelbergu oraz Szkoły Prawa Niemieckiego UJ. Specjalizuje się w prawie własności intelektualnej i prawie Unii Europejskiej; autorka wielu publikacji z tego zakresu w prasie branżowej i punktowanych czasopismach naukowych; wykładowca na szkoleniach, konferencjach naukowych i seminariach międzynarodowych. Wyróżniona nagrodą przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w konkursie na najlepszą pracę doktorską zorganizowanym przez Urząd Patentowy RP w 2015 r.

Książka prezentuje polskie i unijne regulacje z dziedziny ochrony prawnoautorskiej. Zawiera szczegółową analizę instytucji normatywnych, a także opis linii orzeczniczej Trybunału Sprawiedliwości UE w zakresie konstrukcji ochronnych prawa autorskiego: modelu odpowiedzialności, katalogu roszczeń oraz instytucji zabezpieczających pozycję prawną podmiotu uprawnionego.

Omówienie polskiej regulacji nie ogranicza się wyłącznie do opisu instytucji odpowiedzialności, ale poprzedzone jest systematyczną i kompleksową interpretacją przyznawanych uprawnień osobistych i majątkowych, treści i ograniczeń praw podmiotowych autorskich oraz konstrukcji ochrony zabezpieczeń technicznych.

Czytelnik znajdzie tu także całościowe opracowanie orzecznictwa sądów polskich wraz z odniesieniami do ostatnich orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego zapadłych w omawianej dziedzinie. Autorka przedstawia dodatkowo przydatny opis aktualnych tendencji i zmian w sposobach eksploatacji utworów oraz aspekty praktyczne dochodzenia ochrony prawnoautorskiej.

Publikacja jest skierowana przede wszystkim do praktyków – adwokatów, sędziów i radców prawnych. Będzie też przydatna dla przedsiębiorców poszukujących modeli biznesowych korzystania z praw autorskich oraz dla pracowników naukowych wydziałów prawa.

SERIA REKOMENDOWANA PRZEZ KATEDRĘ PRAWA WŁASNOŚCI
INTELEKTUALNEJ WYDZIAŁU PRAWA I ADMINISTRACJI UJ

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 129 ZŁ (W TYM 5% VAT)